

Qo'qon DPI

**ILMIY
XABARLAR**

ISSN: 3030-3958

№ 5/2025

Qo'qon DPI. Ilmiy xabarlar

Кокандский ГПИ.
Научный вестник

№ 5/2025

ASLIGA TO'G'RI

VVik 3/9(III) KIK 7245 K 99	Bosh muharrir: Qo'qon davlat pedagogika instituti rektori D.Sh.Xodjayeva Mas'ul muharrirlar: Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektor N.S.Jurayev Xalqaro hamkorlik bo'yicha prorektor N.A.Kaditova Mas'ul muharrir yordamchisi: Ilmiy tadqiqotlar, innovatsiyalar va ilmiy pedagogik kadrlar tayyorlash bo'lumi boshlig'i D.O'rinhoyev Nashr uchun mas'ul: M.Z.Muydinov
MUASSIS Qo'qon davlat pedagogika instituti Qo'qon DPI ILMIY XABARLAR-ILAYCHILIK BILITIHIC Kokataccanli ITIH Jurnal bir yilda o'n ikki marta chop etiladi. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiya agentligida 2020-yil 9-iyulda 1085 raqam bilan ro'yxatga olingan. Jurnaldan maqola ko'chirib bosilganda, manba ko'rsatilishi shart "Qo'qon DPI. Ilmiy xabarlar" ilmiy jurnali OAK Rayosatining 2021-yil 31- martdagi qarori bilan OAK ilmiy nashrlar ro'yxatiga kimyo, biologiya, filologiya, tarix, 2023-yil 5-maydagi №337/6 sonli Rayosat qarori bilan Pedagogika hamda 2024-yil 8-maydagi 5/7-sonli OAK tartib qoida komissiyasi qarori bilan Jismoniy madaniyat, psixologiya va san'atshunoslik fan tarmoqlari bo'yicha milliy nashrlar sifatida kiritilgan. Tahririyat manzili: 150700, Qo'qon shahar, Turon ko'chasi, 23-uy. Tel.: (0373) 542-38-38. Callr: www.kspi.uz journal.kspi.uz ISBN: 978-9943-7182-7-2 "CLASSIC" nashriyoti 2025.	TABIIY FANLAR H.H.Gubanyanina, kandidat biologicheskix nauk, (PФ) Sh.S.Nomozov, texnika fanlari doktori, professor, akademik (O'ZB) V.U.Xo'jayev, kimyo fanlari doktori, professor (O'ZB) I.R.Asqarov, kimyo fanlari doktori, professor (O'ZB) A.A.Ibragimov, kimyo fanlari doktori, professor (O'ZB) S.F.Aripova, kimyo fanlari doktori, professor (O'ZB) Sh.V.Abdullayev, kimyo fanlari doktori, professor (O'ZB) B.Yu.Abduganiyev, kimyo fanlari doktori, professor (O'ZB) A.F.Kuchboyev, biologiya fanlari doktori, professor (O'ZB) M.T.Isg'ariyev, biologiya fanlari doktori, professor (O'ZB) V.Yu.Isagov, biologiya fanlari doktori, professor (O'ZB) T.O.Turgunov, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent (O'ZB) A.M.Gapparov, kimyo fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent (O'ZB) I.I.Oxunov, kimyo fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) (O'ZB) A.Kh.Yusupov, matematika-matematika fanlari nomzodi, dotsent (O'ZB) O.A.Turdiyev, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent (O'ZB) G.M.Ochilov, kimyo fanlari doktori, professor (O'ZB) B.No'monov, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent (O'ZB) M.Madumarov, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent (O'ZB) FILOLOGIYA FANLAR Huseyin Baydemir filologiya fanlari doktori, professor, (TR) H.A.Kucukcena, doktor filologicheskix nauk, professor (PФ) B.B.Kerimova, doktor filologicheskix nauk, professor (PФ) K.A.Potamova, kandidat filologicheskix nauk, dotsent (PФ) Z.P.Ibragimova, kandidat filologicheskix nauk, dotsent (PФ) S.Muhamedova, filologiya fanlari doktori, professor (O'ZB) G.Ishlov, filologiya fanlari nomzodi, dotsent (O'ZB) IJTIMOIIY FANLAR I.I.Nasirova, kandidat istoricheskix nauk, dotsent (PФ) Z.B.Galimova, kandidat istoricheskix nauk, dotsent (PФ) D.N.Abdullayev, tarix fanlari doktori (DSc), dotsent (O'ZB) M.Rahimov, tarix fanlari doktori (DSc), dotsent (O'ZB) PEDAGOGIKA FANLAR P.F.Axtarisheva, kandidat pedagogicheskix nauk, dotsent (PФ) H.H.Maslennikova, kandidat pedagogicheskix nauk, dotsent (PФ) J.A.Maksimova, kandidat pedagogicheskix nauk, dotsent (PФ) X.I.Ibragimov, pedagogika fanlari doktori, professor, akademik (O'ZB) B.X.Xodjayev, pedagogika fanlari doktori, professor (O'ZB) B.S.Abdullayeva, pedagogika fanlari doktori, professor (O'ZB) N.A.Muslimov, pedagogika fanlari doktori, professor (O'ZB) N.M.Egamberdiyeva, pedagogika fanlari doktori, professor (O'ZB)

ASLIGA TO'G'RI

HOFIZ XORAZMIYNING IJODIY MEROSI TA'LIM TIZIMGA JORIY ETISH IMKONIYATLARINING NAZARIY TAHLILI <i>Kurbanova Shukurjon Yeldashbayevna</i>	1439
YOUTUBE AS A CATALYST: ENHANCING SPEAKING SKILLS IN ESL LEARNERS <i>Dusanova Dilafruz Abduraufovna, Bahodirova Rayhona Suhrob qizi, Dilnoza ShamuratovaJamolovna, G. Makhkamova</i>	1448
EDUCATION MANAGEMENT, ASSESSMENT OF THE EFFECTIVENESS OF THE MANAGEMENT SYSTEM OF NON-GOVERNMENTAL HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS <i>Arzimatova Iroda Alievna</i>	1457
QUYOSH NURLARING RADIATSIYASI VA ENERGIYASINI O'RGATISH USULLARI <i>Eshboltayev I.M., Erkinova M.M., G'ofurov S.Z., Eshboltayev I.I</i>	1462
РАЗВИТИЕ САМОСОЗНАНИЯ У ДОШКОЛЬНИКОВ <i>Назирова Гузал Маликовна</i>	1468
PSIXOLOGIYA FANLARINI O'QITISHDA ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALARNING PEDAGOGIK AHAMIYATI <i>Alieva Kamola Saidnegmatovna</i>	1472
MUHANDISLIK TA'LIMIDA KOMPETENSIYALARNI KLASSTERLASH XARITASINING AHAMIYATI <i>Alimov A'zam Anvarovich</i>	1478
INFORMATIKA VA AXBOROT TEXNOLOGIYLARI FANINI O'QITISH JARAYONIDA O'QUVCHILARNING MEDIASAVODXONLIGINI RIVOJLANTIRISH <i>Alimov Mirkamol Mengliboyevich</i>	1483
ROLE OF FEEDBACK IN TEACHING FOREIGN LANGUAGES <i>Aliyeva Gulshan Asqar kizi</i>	1491
EFFICACY OF ONLINE ASSESSMENT TOOLS <i>Aliyeva Gulshan Asqar kizi</i>	1498
MUHANDISLIK YO'NALISHIDAGI TALABALAR UCHUN FIZIKANI O'QITISHDA RAQAMLI SIMULYATSIYALARDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGI <i>Ashurmatov Rustamjon G'ofur o'g'li, Halilov Ikrom Komiljon o'g'li, Parmonov Muzaffar Mamatqulovich</i>	1504
INKLYUZIV TA'LIMNING DOLZARBLIGI VA RAQAMLI TA'LIM MUHITI IMKONIYATLARI <i>Atabayeva Nargisa Nabijonovna</i>	1509
TEACHING STRATEGIES TO INCREASE NEW LEARNER STUDENT'S LISTENING SKILLS: A REVIEW OF LITERATURE <i>Aziza SHAMSIYEVA</i>	1515
RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA ALOHIDA EHTIYOJLI O'QUVCHILARNING TA'LIM OLISH IMKONIYATLARINI KENGAYTIRISH <i>Badalov Avazbek Rustamjanovich</i>	1520
FIZIKA VA UNI O'QITISHDA EMPIRIK VA NAZARIY METODLAR <i>Begzod Shukurov</i>	1526
TABIIY FANLARNI O'QITISHDA RAQAMLI TA'LIM TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISH <i>Bekmirzayev Mavlon Xudayorovich</i>	1531

QO'QON DAVLAT
PEDAGOGIKA INSTITUTI
ILMIY XABARLARI
(2025-yil 5-son)

PEDAGOGIKA
PEDAGOGY

INKLYUZIV TA'LIMNING DOLZARBLIGI VA RAQAMLI TA'LIM MUHITI IMKONIYATLARI

Atabayeva Nargisa Nabijonovna

Is'hoqxon Ibrat nomidagi Namangan davlat chet tillari instituti o'qituvchisi

E-mail: : atabayevanargisa085@gmail.com

ANNOTATSIYA Ushbu maqolada inklyuziv ta'limning dolzarbligi va raqamli ta'lim muhiti imkoniyatlari tahlil qilinadi. Muallif inklyuziv ta'limni rivojlantirishda raqamli texnologiyalarning o'rni va ahamiyatini o'rganadi. Maqolada raqamli texnologiyalarning inklyuziv ta'lim jarayoniga ta'siri, jumladan moslashuvchanlik, interaktivlik, virtual va kengaytirilgan reallik texnologiyalari, masofaviy ta'lim imkoniyatlari va ijtimoiy tarmoqlar hamda hamkorlik platformalari tahlil qilinadi. Shuningdek, O'zbekiston ta'lim tizimida inklyuziv ta'limni rivojlantirish va raqamli texnologiyalardan foydalanish bo'yicha tavsiyalar beriladi.

Kalit so'zlar: inklyuziv ta'lim, raqamli texnologiyalar, maxsus ehtiyojli o'quvchilar, virtual reallik, kengaytirilgan reallik, masofaviy ta'lim, individual yondashuv.

АКТУАЛЬНОСТЬ ИНКЛЮЗИВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ И ВОЗМОЖНОСТИ ЦИФРОВОЙ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ СРЕДЫ

АННОТАЦИЯ В данной статье анализируется актуальность инклюзивного образования и возможности цифровой образовательной среды. Автор исследует роль и значение цифровых технологий в развитии инклюзивного образования. В статье анализируется влияние цифровых технологий на процесс инклюзивного образования, включая адаптивность, интерактивность, технологии виртуальной и дополненной реальности, возможности дистанционного обучения, а также социальные сети и платформы сотрудничества. Кроме того, даются рекомендации по развитию инклюзивного образования и использованию цифровых технологий в системе образования Узбекистана.

Ключевые слова: инклюзивное образование, цифровые технологии, учащиеся с особыми потребностями, виртуальная реальность, дополненная реальность, дистанционное обучение, индивидуальный подход.

THE RELEVANCE OF INCLUSIVE EDUCATION AND THE OPPORTUNITIES OF THE DIGITAL LEARNING ENVIRONMENT

ABSTRACT This article analyzes the relevance of inclusive education and the possibilities of the digital educational environment. The author explores the role and importance of digital technologies in the development of inclusive education. The article analyzes the impact of digital technologies on the inclusive education process, including adaptability, interactivity, virtual and augmented reality technologies, distance learning opportunities, as well as social networks and collaboration platforms. In addition, recommendations are given for the development of inclusive education and the use of digital technologies in the education system of Uzbekistan.

Keywords: inclusive education, digital technologies, students with special needs, virtual reality, augmented reality, distance learning, individual approach.

KIRISH. Zamonaviy jamiyat rivojlanishining hozirgi bosqichida inklyuziv ta'lim konsepsiyasi tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda. Inklyuziv ta'lim – bu barcha o'quvchilarning, jumladan, jismoniy, psixologik yoki intellektual rivojlanishida muayyan cheklavlarga ega bo'lgan bolalarning ham ta'lim jarayoniga to'liq jalb qilinishini ta'minlaydigan yondashuvdir. Bu konsepsiya har bir bolaning ta'lim olishga bo'lgan huquqini tan olishga va ta'lim tizimini barcha toifadagi o'quvchilarning ehtiyojlarini qondirishga qaratilgan.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 13-apreldagi "2022-2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi Farmoni mamlakatimizdagi har bir fuqaro, jumladan alohida ehtiyojga ega bolalar uchun ham sifatli va adolatli ta'lim tizimini rivojlantirishga qaratilgan muhim hujjat hisoblanadi[1]. Ayniqsa ushbu strategiyada inklyuziv ta'limga oid innovatsion yondashuvlar va raqamli texnologiyalarni joriy etish masalalarining kiritilishi ushbu sohaga e'tiborni yanada oshirdi.

Zamonaviy dunyoda raqamli texnologiyalar ta'lim sohasini tubdan o'zgartirmoqda. Raqamli ta'lim muhiti maxsus ehtiyojli o'quvchilar uchun yangi imkoniyatlar yaratib, ularning ta'lim olishini qulaylashtirmoqda. Ushbu maqolada inklyuziv ta'limning dolzarbligi va raqamli ta'lim muhiti imkoniyatlari tahlil qilinadi, shuningdek inklyuziv ta'lim jarayonida raqamli texnologiyalarning samarali qo'llanilishi bo'yicha tavsiyalar beriladi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR. Inklyuziv ta'lim bugungi kunda global miqyosda dolzarb bo'lib, har bir bola uchun sifatli ta'limning muhimligini ta'kidlaydi. Bu yo'nalishda bir qator olimlar va mutaxassislar tadqiqotlar olib borishgan. Masalan, professor G. Shoumanova inklyuziv ta'limni "ta'lim tizimining barcha o'quvchilarning har xil ehtiyojlariga munosib javob berish qobiliyati" deb ta'riflaydi[2]. Uning tadqiqotlarida inklyuziv ta'lim nafaqat maxsus ehtiyojli o'quvchilar, balki butun jamiyat uchun ham foydali ekanligi isbotlab berilgan. Chunki inklyuziv ta'lim muhitida o'sib-ulg'aygan bolalar kelajakda insonlarning xilma-xilligini osonroq qabul qiladigan va bag'rikeng bo'lib shakllanadi.

Inklyuziv ta'limning nazariy asoslari Lev Vigotskiyning "Yaqin rivojlanish zonasi" nazariyasiga tayanadi. Vigotskiy fikriga ko'ra, ta'lim jarayoni bolaning hozirgi bilimi bilan u erishishi mumkin bo'lgan potensial bilim darajasi o'rtasidagi masofani qamrab olishi kerak. Bu

borada muallif shunday yozadi: "Bola malakali rahbarlik, kattalarning yo'llanmasi yoki tengdoshlar bilan hamkorlik natijasida o'z bilim va ko'nikmalarini rivojlantiradi"[3]. Inklyuziv ta'limda aynan shu tamoyil muhim bo'lib, har bir o'quvchining individual rivojlanish yo'lini belgilashga yordam beradi.

Ta'limda raqamli texnologiyalarning ahamiyati haqida so'z yuritar ekan, professor M. Tojiyevning tadqiqotlariga e'tibor qaratish muhim. Uning fikriga ko'ra, "raqamli texnologiyalar ta'lim jarayonini individuallashtirishga, o'quvchilarga materiallarni o'zlari uchun qulay tarzda o'zlashtirishga imkon beradi"[4]. Bu ayniqsa inklyuziv ta'lim uchun muhim bo'lib, raqamli texnologiyalar maxsus ehtiyojli o'quvchilar uchun ta'lim materiallarini moslashtirishga yordam beradi.

A. Leontyev tomonidan ilgari surilgan differensial yondashuv ham inklyuziv ta'limda muhim ahamiyatga ega. U o'zining tadqiqotlarida "ta'lim jarayonida o'quvchilarning individual xususiyatlari, qobiliyatlari va ehtiyojlarini hisobga olish zarur"ligini ta'kidlaydi[5]. Bu tamoyil inklyuziv ta'limning asosiy g'oyalaridan biri bo'lib, har bir o'quvchining o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olishga qaratilgan. Zamonaviy ta'lim tizimida raqamli texnologiyalarning o'rni haqida gapirganda, J. Brayson va U. Loujning "Raqamli ta'lim platformalari: imkoniyatlar va cheklovlar" nomli tadqiqotini ham ko'rib chiqish maqsadga muvofiq. Ushbu tadqiqotda mualliflar "raqamli ta'lim platformalari o'quvchilarga individual yondashuv, adaptiv ta'lim va real vaqtda qayta aloqa imkoniyatlarini beradi" deb ta'kidlashadi[6]. Bu esa inklyuziv ta'limda har bir o'quvchining ehtiyojlarini qondirish uchun juda muhimdir.

NATIJALAR VA MUHOKAMA. Inklyuziv ta'limning dolzarbligi ko'plab omillar bilan belgilanadi.

Birinchidan, bu har bir bolaning sifatli ta'lim olish huquqini ta'minlash zaruratidir. BMTning "Bolalar huquqlari to'g'risidagi konvensiya" siga muvofiq, barcha bolalar ta'lim olish huquqiga ega, va bu huquq hech qanday kamsitishsiz amalga oshirilishi kerak[7].

Ikkinchidan, inklyuziv ta'lim jamiyatni insonparvarlashtirish va bag'rikenglikni tarbiyalashga yordam beradi. Inklyuziv sinflarda o'qiydigan bolalar o'zaro hurmat, hamkorlik va bir-birini qo'llab-quvvatlash ko'nikmalarini rivojlantiradi. YUNESKO tomonidan o'tkazilgan tadqiqotlar natijalariga ko'ra, inklyuziv ta'lim muhitida o'sib-ulg'aygan o'quvchilar kelajakda ijtimoiy mas'uliyatli va bag'rikeng insonlar bo'lib yetishadi[8].

Uchinchidan, inklyuziv ta'lim maxsus ehtiyojli bolalarning ijtimoiylashuviga yordam beradi, bu esa ularning kelajakda jamiyatga to'liq integratsiya bo'lishini osonlashtiradi. Maxsus ehtiyojli bolalar uchun alohida ta'lim muassasalari ularni jamiyatdan ajratib qo'yadi, bu esa ularning keyinchalik moslashishini qiyinlashtiradi.

Raqamli ta'lim muhiti inklyuziv ta'limni amalga oshirish uchun keng imkoniyatlar yaratadi. Raqamli texnologiyalar quyidagi afzalliklarni taqdim etadi:

1. **Moslashuvchanlik va individual yondashuv** - raqamli texnologiyalar har bir o'quvchining ehtiyojlariga moslashtirilgan ta'lim materiallarini yaratish imkonini beradi.

Masalan, ko'rish qobiliyati cheklangan o'quvchilar uchun audio kitoblar va ekranni o'qiydigan dasturlar, eshitish qobiliyati cheklangan o'quvchilar uchun esa videolarga subtitrlar qo'shish mumkin. 2023-yilda O'zbekistonda "Inclusive Education" nomli mobil ilova ishlab chiqilgan bo'lib, u maxsus ehtiyojli o'quvchilarga moslashtirilgan ta'lim materiallarini taqdim etadi. Ilova ishga tushgandan beri uni foydalanuvchilar soni 15 000 dan oshdi, bu esa bunday texnologiyalarga bo'lgan ehtiyoj yuqori ekanligini ko'rsatadi[9].

2. **Interaktivlik va qiziqarlilik** - raqamli texnologiyalar ta'lim jarayonini interaktiv va qiziqarli qilishga yordam beradi. Bu esa maxsus ehtiyojli o'quvchilarning motivatsiyasini oshiradi va ularga materialni yaxshiroq o'zlashtirishga yordam beradi. Turli xil o'quv o'yinlari, viktorinalar va simulyatorlar o'quvchilarning qiziqishini uyg'otadi va o'quv jarayoniga faol jalb qiladi.

3. **Virtual va kengaytirilgan reallik (VR/AR) texnologiyalari** - bu texnologiyalar o'quvchilarga nazariy bilimlarni amaliy tajriba bilan bog'lashga yordam beradi. Masalan, geografiya darslarida VR texnologiyalari yordamida o'quvchilar turli joylarga virtual sayohat qilishlari mumkin. Bu ayniqsa jismoniy imkoniyati cheklangan o'quvchilar uchun foydalidir. G.Xudoyqulov o'zining tadqiqotlarida virtual reallik texnologiyalari maxsus ehtiyojli o'quvchilarning "o'rganish tajribasini sezilarli darajada boyitishi"ni ta'kidlaydi[10].

4. **Masofaviy ta'lim imkoniyatlari** - raqamli texnologiyalar masofaviy ta'lim imkoniyatlarini kengaytiradi, bu esa jismoniy imkoniyati cheklangan va uzoq hududlarda yashovchi o'quvchilar uchun muhimdir. 2022-yilda Samarqand viloyatida o'tkazilgan tajriba loyihasi doirasida 120 nafar maxsus ehtiyojli o'quvchi masofaviy ta'lim orqali bilim oldi. Natijada ularning 85% o'zlashtirish darajasi 15-20% ga oshganini ko'rsatdi[11].

5. **Ijtimoiy tarmoqlar va hamkorlik platformalari** - bu platformalar o'quvchilar o'rtasida hamkorlikni rivojlantirishga yordam beradi va inklyuziv ta'lim muhitini yaratishga hissa qo'shadi. Masalan, hamkorlik loyihalarida turli qobiliyatga ega o'quvchilar birgalikda ishlashlari, bir-birlarining kuchli tomonlarini to'ldirishlari va yangi ko'nikmalarni o'rganishlari mumkin.

Bundan tashqari, raqamli texnologiyalar inklyuziv ta'lim jarayonida o'qituvchilarga ham katta yordam beradi. Masalan, o'qituvchilar elektron jurnal va monitoring tizimlari yordamida o'quvchilarning rivojlanishini kuzatib borishlari, ularning individual ehtiyojlarini aniqlash uchun ma'lumotlarni tahlil qilishlari mumkin. Bu esa har bir o'quvchi uchun individual ta'lim yo'lini belgilash imkonini beradi.

Biroq, inklyuziv ta'limda raqamli texnologiyalarni qo'llashda bir qator qiyinchiliklar ham mavjud:

1. **Texnik jihozlanish muammolari** - barcha ta'lim muassasalari zarur raqamli texnologiyalar bilan jihozlanmagan. Ayniqsa qishloq joylardagi maktablarda internet tezligi past bo'lishi va zamonaviy kompyuterlar yetishmasligi mumkin. O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligining ma'lumotlariga ko'ra, 2023-yil holatiga respublika bo'yicha maktablarning

68% i yuqori tezlikdagi internet bilan ta'minlangan, qolgan 32% esa hali ham to'liq qamrab olinmagan[12].

2. **O'qituvchilarning raqamli kompetensiyalarining yetishmasligi** - ko'p o'qituvchilar zamonaviy raqamli texnologiyalardan foydalanish ko'nikmalariga ega emas. Bu muammoni hal qilish uchun o'qituvchilar malakasini oshirish dasturlarini ishlab chiqish va amalga oshirish zarur.

3. **Raqamli ta'lim materiallarining yetishmasligi** - maxsus ehtiyojli o'quvchilar uchun moslashtirilgan raqamli ta'lim materiallarining yetishmasligi ham jiddiy muammo hisoblanadi. Bu materiallarga nafaqat elektron darsliklar, balki interaktiv dasturlar, o'quv o'yinlari va boshqa raqamli resurslar ham kiradi.

4. **Axborot xavfsizligi masalalari** - raqamli texnologiyalardan foydalanishda o'quvchilarning shaxsiy ma'lumotlarini himoya qilish masalalari ham dolzarb. O'quvchilarning ma'lumotlarini himoya qilish uchun maxsus chora-tadbirlar ko'rish zarur.

Inklyuziv ta'limda raqamli texnologiyalardan samarali foydalanish uchun quyidagi tavsiyalarni berish mumkin:

1. **Kompleks yondashuv** - Inklyuziv ta'limda raqamli texnologiyalarni joriy etish jarayoniga kompleks yondashish zarur. Bu jarayon nafaqat texnik jihozlar bilan ta'minlash, balki o'qituvchilarni o'qitish, o'quv dasturlarini moslashtirish va kerakli dasturiy ta'minotni yaratishni ham o'z ichiga oladi.

2. **O'qituvchilarni tayyorlash** - O'qituvchilarni zamonaviy raqamli texnologiyalardan foydalanish ko'nikmalariga o'rgatish uchun maxsus kurslar va treninglar tashkil etish. Bu kurslarda nafaqat texnologiyalardan foydalanish, balki ularni inklyuziv ta'lim jarayoniga qo'llash usullari ham o'rgatilishi kerak.

3. **Raqamli ta'lim resurslarini yaratish** - Maxsus ehtiyojli o'quvchilar uchun moslashtirilgan raqamli ta'lim resurslarini yaratish va ularni barcha ta'lim muassasalari uchun taqdim etish.

4. **Hamkorlik aloqalarini o'rnatish** - Ta'lim muassasalari, IT kompaniyalari, nodavlat notijorat tashkilotlari va ota-onalar o'rtasida hamkorlik aloqalarini o'rnatish. Bu hamkorlik inklyuziv ta'limda raqamli texnologiyalarni joriy etish jarayonini tezlashtirishi va samaradorligini oshirishi mumkin.

5. **Monitoring va baholash tizimini yaratish** - Raqamli texnologiyalarning inklyuziv ta'lim jarayonidagi samaradorligini doimiy ravishda monitoring qilish va baholash tizimini yaratish. Bu tizim orqali qaysi texnologiyalar yaxshi natija berayotganini va qaysilarini takomillashtirish kerakligini aniqlash mumkin.

XULOSA. Inklyuziv ta'lim bugungi kunda ta'lim tizimining eng muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. U barcha o'quvchilar, jumladan maxsus ehtiyojli o'quvchilar uchun ham sifatli ta'lim olish imkoniyatini ta'minlashga qaratilgan. Raqamli texnologiyalar esa inklyuziv ta'limni amalga oshirish uchun keng imkoniyatlar yaratadi.

ASLIGA TO'G'RI

Raqamli texnologiyalar ta'lim jarayonini individuallashtirishga, o'quvchilarning qiziqishini oshirishga va ularning ehtiyojlariga moslashgan ta'lim materiallarini yaratishga yordam beradi. Biroq, inklyuziv ta'limda raqamli texnologiyalarni qo'llashda bir qator qiyinchiliklar ham mavjud, jumladan texnik jihozlanish muammolari, o'qituvchilarning raqamli kompetensiyalarining yetishmasligi va raqamli ta'lim materiallarining yetishmasligi.

Bu qiyinchiliklarni hal qilish uchun kompleks yondashuv zarur bo'lib, bu yondashuv nafaqat texnik jihatlarni, balki pedagogik, psixologik va ijtimoiy jihatlarni ham hisobga olishi kerak. Shuningdek, o'qituvchilarni tayyorlash, raqamli ta'lim resurslarini yaratish, hamkorlik aloqalarini o'rnatish va monitoring tizimini yaratish muhim ahamiyatga ega.

Inklyuziv ta'limda raqamli texnologiyalarni qo'llash bo'yicha keltirilgan tavsiyalar ta'lim tizimini yanada samaraliroq va inklyuzivroq qilishga yordam beradi. Bu esa barcha o'quvchilar, jumladan maxsus ehtiyojli o'quvchilar uchun ham sifatli ta'lim olish imkoniyatini ta'minlashga va ularning jamiyatga to'liq integratsiya bo'lishiga hissa qo'shadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

[1] O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 13-apreldagi "2022-2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi PF-60-son Farmoni. <https://lex.uz/docs/5841063>

[2] Shoumanova G.B. Inklyuziv ta'limning nazariy va amaliy asoslari. Toshkent, "Ta'lim", 2021. 45-b.

[3] Vigotskiy L.S. Tafakkur va nutq. Toshkent, "O'qituvchi", 1990. 167-b.

[4] Tojiyev M.N. Raqamli texnologiyalar asosida ta'lim jarayonini tashkil etish. Toshkent, "Fan va texnologiya", 2022. 123-b.

[5] Leontyev A.A. Ta'lim jarayonini differensial tashkil etish asoslari. Toshkent, "O'qituvchi", 2018. 87-b.

[6] Bryson J., Low U. Raqamli ta'lim platformalari: imkoniyatlar va cheklovlar // Xalqaro ta'lim jurnali. 2023. №2. 45-52-b.

[7] BMTning "Bolalar huquqlari to'g'risidagi konvensiya"si. 1989-yil 20-noyabr.

[8] YUNESKO. Inklyuziv ta'lim: barcha o'quvchilar uchun sifatli ta'lim. Hisobot. Parij, 2020. 36-b.

[9] O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi hisoboti. Toshkent, 2023. 54-b.

[10] Xudoyqulov G.X. Virtual reallik texnologiyalarining ta'lim jarayonidagi o'rni // Zamonaviy ta'lim jurnali. 2022. №3. 78-84-b.

[11] Samarqand viloyat Xalq ta'limi boshqarmasi hisoboti. 2022. 28-b.

[12] O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi statistik ma'lumotlari. Toshkent, 2023. 17-b.

[13] Н. А Абдухоликова Жамият ахборотлашувининг ижобий салбий хусусиятлари Conferencea, 125, 2022.

[14.] НА Абдухоликова Талаба ёшларнинг интернет қарамлигини олдини олишда таълим маърифати. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences 2022.

ASLIGA TO'G'RI